LA CREU DEL PEDRÓ
DE SANT JUST DESVERN

Juli Ochoa

D’aquest estudi l’autor ja havia publicat una versió prèvia una mica més reduïda a: *La Creu del Pedró: pedra i ferro*, dins AAVV*: Miscel·lània d’Estudis Santjustencs XVII.* Centre d’Estudis Santjustencs i Ajuntament de Sant Just Desvern. Anagrafic, S.L., Sant Just Desvern, 2012. PP. 37 - 81.

Il·lustració de la portada: Sant Just Desvern: Creu del Pedró

Llibre no venal
Maquetació i edició de l’autor
Sant Just Desvern (Baix Llobregat), abril de 2026

LA CREU DEL PEDRÓ
DE SANT JUST DESVERN

Juli Ochoa González

Situem-nos, per uns moments, en l'any 1919 ara ja un tant llunyà. De tots és prou conegut que les dues primeres dècades del passat segle XX van ser una època de grans esdeveniments a tots els nivells.

Les principals potències mundials s'havien vist immerses en la primera Guerra Mundial, un conflicte bèl·lic de magnituds mai vistes fins llavors, que va arribar a involucrar fins a 32 països i que tot just havia finalitzat l'any abans, després d'haver causat més de 10 milions de baixes.

Fig. 1 – Sant Just Desvern a començament del segle XX. Darrera mateix del nucli urbà i cobertes de vegetació s'aprecien el turó de'n Ramoneda i el Pedró, petites estribacions de Collserola

Espanya, que acabava d'encaixar la pèrdua de les darreres restes del seu antic imperi ultramarí, es tornava a trobar immersa altre cop en una nova contesa de caire colonial, la guerra del Rif, mentre que al mateix temps havia hagut de fer front a greus conflictes de fons com les Juntes de Defensa o la vaga general revolucionària de l'estiu de 1917.

A la nostra terra, sota els auspicis de la Lliga Regionalista, s'havia constituït l'any 1914 la Mancomunitat de Catalunya, de la que Josep Puig i Cadafalch era el seu segon president després de la mort, esdevinguda dos anys abans, del seu promotor, Enric Prat de la Riba; i tot just el 26 de gener de 1919 s'havia acabat de ratificar, per la pràctica totalitat dels representants dels municipis catalans, un projecte d'Estatut d'Autonomia per Catalunya, el qual havia estat tramès immediatament a Madrid.

També a Catalunya, la vaga de la Canadenca, iniciada el 5 de febrer de 1919, va

suposar una aturada general que paralitzà el setanta per cent de les indústries del país durant quaranta-quatre dies.

Afavorida pels moviments de tropes, s'havia propagat arreu del món la terrible pandèmia coneguda com a "Grip Espanyola", que va acabar amb la vida de prop de 40 milions de persones, i de la qual Espanya arribà a ser un dels llocs més afectats, amb prop de 8 milions d'infectats que van causar al voltant de 300.000 morts (tot i que les xifres oficials les van reduir a 147.114). A Barcelona es va haver de demanar l'ajuda de l'exèrcit per transportar i enterrar els morts a l'octubre de 1918, i els diaris de l'època, com és el cas de La Vanguardia, van arribar a tenir una secció fixa anomenada "L'epidèmia regnant".

A Sant Just, poble llavors de poc més d'un miler d'habitants de fet[1], des que a finals de 1917 va dimitir per raons de salut Josep Carbonell i Modolell, trobem que exercia d'alcalde en Ferreol Navarra i Causa. Durant el seu mandat es van dur a terme importants obres de modernització del municipi, que així ens eren referides pel propi alcalde:

Fig. 2 – Any 1919: L'alcalde Ferreol Navarra i el secretari Antoni Fàbregas al despatx de l'ajuntament. Fotografia de J. Furnells.

Fa set anys que formo part de l'Ajuntament d'aquest poble, 6 com a tinent d'alcalde i des de últims de 1917 com a Batlle. Durant aquests anys no s'ha fet al municipi res de política; mercès a la bona voluntat i a sacrificis dels companys de consistori s'han portat a cap millores que poden qualificar-se d'importància, com són: instal·lació d'enllumenat públic per electricitat, telèfon, construcció de l'edifici destinat a escorxador, fet la major part de les economies resultants dels exercicis –naturalment després de pagades totes les atencions- quin cost ha sigut de 10.600 pessetes; adquisició d'uns terrenys amb destí a construcció edifici escoles; d'uns altres destinats a plaça de mercat, i ara s'està portant a cap l'estudi de projecte d'eixample per a obtenir els beneficis de la llei del 22 de desembre 1876, havent obtingut ja de la superioritat la corresponent autorització.[2]

[1] Segons dades de l'IDESCAT, la població de fet de Sant Just Desvern ascendia l'any 1910 a 1.192 habitants, i la de 1920 a 1.386.
[2] *Pàtria i Treball*, del 30/10/1919. P. 7.

Altres realitzacions santjustenques d'aquells anys, no esmentades per l'alcalde, havien estat la fundació de l'Ateneu i la posta en marxa del cinema Jardí, la primera sala estable del seu gènere al nostre poble.

Per contra, i això tampoc no ho deia en Navarra, el servei d'autobús entre Sant Just i la Plaça Espanya de Barcelona, s'havia hagut de suspendre el 23 de gener de 1919 per causa del pèssim estat de la carretera.

La parròquia estava regida des de feia poc més d'un any per un nou rector, Mn. Antonino[3] Tenas i Alibés. Era un home relativament jove, de 48 anys, fill de Ripoll i doctor en teologia. Havia estat vicari i ecònom a diverses parròquies del Bisbat de Barcelona, i aquell nou destí al nostre poble li suposava la que seria la seva primera i única experiència com a rector d'una parròquia. Tot i que en un principi no fou rebut de gaire bon grat, aquest rector estaria trenta-vuit anys al front de la comunitat catòlica santjustenca, deixant en tot el poble una empremta que encara avui perdura en amplis sectors de la població. En aquells primers moments del seu rectorat, Mn. Antonino estava auxiliat pel vicari Mn. Joan Pou i Godori, que el 16 de maig d'aquell mateix any hauria de marxar destinat a una altra parròquia.

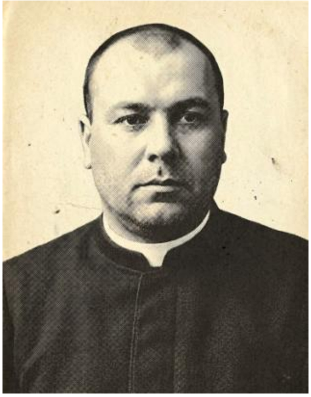

Fig. 3 – Mn. Antonino Tenas en una fotografía dels seus primers anys com a rector de Sant Just. Foto: Enciclopedia Espasa-Calpe.

El bisbe Reig i les Santes missions

Des que el 28 de maig de l'any 1914 l'eclesiàstic valencià, Enrique Reig Casanova, va accedir al càrrec de bisbe de Barcelona, va desenvolupar en tot moment una intensa activitat pastoral, treballant activament en el Congrés Litúrgic Regional que tingué lloc a Montserrat l'any 1915 – en el que hi va participar brillantment Mn. Antonino Tenas –, i en el setè centenari de la Fundació de l'Orde de la Mercè. Entre 1915 i 1917 va visitar pràcticament la totalitat de la seva diòcesi i va celebrar el sínode diocesà. No tenint prou amb això, va exercir també com a senador en el Parlament espanyol durant la legislatura de 1916-1917, cosa que també repetiria durant les legislatures de 1920-1921 i 1922-1923.

[3] Tot i que la forma correcta del seu nom és *Antoní*, ell sempre es feia dir *Antonino*.

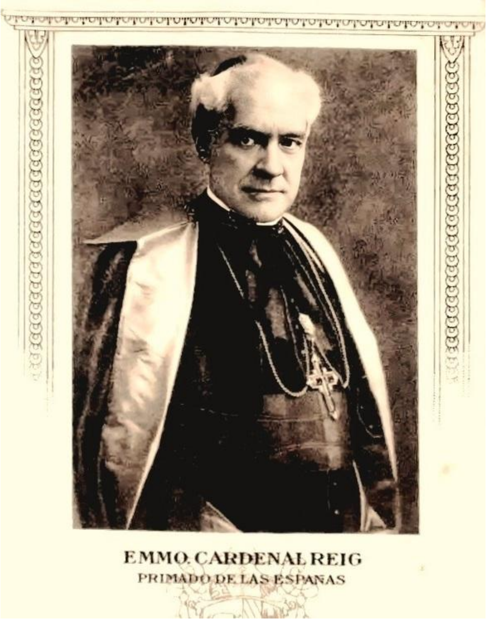

Fig. 4 – El bisbe de Barcelona Enrique Reig Casanova, promotor de les Santes Missions dels anys 1917-1919. Detall d'una estampa commemorativa. Col·lecció particular.

Monàrquic, centralista i anticatalanista radical va protagonitzar els fets del Corpus de 1919, cèlebre enfrontament amb Josep Puig i Cadafalch, president de la Mancomunitat de Catalunya. L'enfrontament fou originat pel fet que el bisbe va fer despenjar de la torre de la catedral de Barcelona una senyera catalana que lluïa l'escut del capítol de canonges de la catedral, una acció manifestament hostil als sentiments catalanistes que va ser motiu d'un greu conflicte entre l'església i la societat civil catalana; van intervenir la Diputació, l'Ajuntament de Barcelona, la Mancomunitat de Catalunya, el Bisbat de Barcelona i, fins i tot, la Nunciatura Apostòlica de la Santa Seu a Madrid.

Impulsor entusiasta de l'associació pública de fidels Acció Catòlica va donar tot el seu suport, a través del canonge penitencier Gabriel Auguet i Roset, a la tasca que duia a terme la Junta Diocesana d'Acció Catòlica per tal de realitzar una campanya exhaustiva de revifament de l'esperit cristià a totes les parròquies de la seva diòcesi; aquesta campanya es va materialitzar en les Santes Missions que van tenir lloc durant els anys 1917, 1918, 1919 i següents.

Aquestes missions, també conegudes com a "Missions Populars", consistien en un conjunt de prèdiques, lliçons doctrinals i exercicis pietosos, tals com viacrucis o processons, que es realitzaven en una determinada població, d'una manera continuada i intensiva durant un parell de setmanes.

Eren dutes a terme pels anomenats missioners, que generalment eren frares de determinats ordes (jesuïtes, dominics, paüls, etcètera), especialitzats en aquests tipus d'actuacions. Les xifres fetes públiques pel propi canonge Auguet ens poden donar una idea prou exacta de la magnitud de la campanya impulsada pel bisbe Reig:

Datos estadísticos.-

Año 1917: iglesias en las que se dieron misiones, 83; actos, 1.279; predicadores, 111; sermones y pláticas, 1.425; comuniones distribuidas, 150.000; impresos repartidos, 1.053.800.

Año 1918: parroquias en que se dieron misiones, 25; predicadores, 103; sermones y pláticas, 1.877; comuniones distribuídas, 45.722; impresos repartidos, 138.341.

Año 1919: parroquias en que se han dado misiones, 25; predicadores, 42; comuniones distribuídas, 12.024; impresos repartidos, 42.282.

Para el próximo curso se organizan 27 tandas en las parroquias de los arciprestazgos de Villanueva, Tarrasa y San Celoni.

Tal es la obra de las santas misiones en el obispado de Barcelona. – Gabriel Auguet, Pbro. Director-presidente.[4]

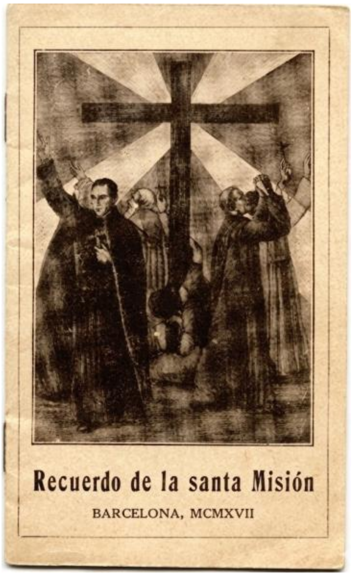

Fig. 5 – Recordatori d'una de les Santes Missions que van tenir lloc a Barcelona l'any 1917. Col·lecció particular.

La Santa Missió de 1919 a Sant Just Desvern

Dins d'aquest vast pla d'actuació, van anar tenint lloc paulatinament diverses missions populars als pobles de la comarca. Tenim notícia, per exemple, que el 28 de novembre de 1918 s'iniciava una d'elles a Sant Vicenç dels Horts a càrrec dels pares jesuïtes Josep Bausili i Ramon Vendrell.[5]

Tot just passat el parèntesi de les festes nadalenques, dedicades a altre tipus d'activitats religioses específiques, es reprengué novament des del Bisbat la dinàmica de les missions, i aquest cop li va arribar el torn a la parròquia dels sants Just i Pastor de Sant Just Desvern, amb el rector de la qual (Mn. Antonino Tenas) el Bisbat estava normalment en contacte mitjançant els seus propis

---

4 *La Vanguardia*, del 24 de juliol de 1919. P. 15.
5 Id. del 13 de novembre de 1918, P. 15.

circuits.

L’alcaldia de Sant Just, al seu torn, va rebre també una comunicació del Bisbat, datada el 8 de gener de 1919 i signada pel propi bisbe, en la que els informaven de la propera realització d’una Santa Missió en el poble. El text d’aquella carta resava així:

OBISPADO DE BARCELONA

Conviniendo al bien espiritual de los fieles de esa localidad el proporcionarles los medios para su mayor santificación, he determinado que el día 21 del corriente, pasen á esa los PP José Crespi y Guillermo Fiol, C. M. para dar principio á la Santa Misión.

Y como el éxito feliz de ella, en parte, depende del apoyo que le presten las autoridades, me dirijo á V. esperando de su religiosidad y del celo que le distingue por el bien de sus administrados, se servirá coadyuvar en cuanto de V. dependa, para que la Santa Misión dé los resultados que deseamos, los cuales cederán no sólo en bien de la Religión, sino también de la paz y tranquilidad de ese vecindario.

Dios guarde á V. muchos años. Barcelona 8 de enero de 1919. Enrique, Obispo de Barcelona.

Sr. Alcalde y Ayuntamiento Constitucional de San Justo Desvern.[6]

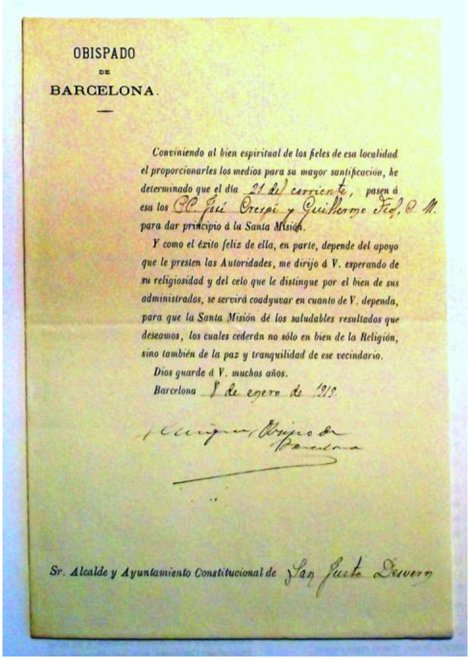
OBISPADO
DE
BARCELONA.

Conviniendo al bien espiritual de los fieles de esa localidad el proporcionarles los medios para su mayor santificación, he determinado que el día 21 del corriente, pasen á esa los PP. José Crespi y Guillermo Fiol, C. M. para dar principio á la Santa Misión.

Y como el éxito feliz de ella, en parte, depende del apoyo que le presten las Autoridades, me dirijo á V. esperando de su religiosidad y del celo que le distingue por el bien de sus administrados, se servirá coadyuvar en cuanto de V. dependa, para que la Santa Misión dé los saludables resultados que deseamos, los cuales cederán no sólo en bien de la Religión, sino también de la paz y tranquilidad de ese vecindario.

Dios guarde á V. muchos años.

Barcelona 8 de enero de 1919

Sr. Alcalde y Ayuntamiento Constitucional de San Justo Desvern

Fig. 6 – Escrit del Bisbat informant a l’ajuntament de la propera celebració de la Santa Missió. Arxiu Històric de Sant Just Desvern.

El diumenge 19 de gener va tenir lloc el proper Ple municipal després d’haver rebut aquella nova, i al mateix van assistir l’alcalde Ferreol Navarra i els regidors Josep Vivés, Jaume Cartró, Jacint Amigó, Joan Claramunt i Ricard Torné, actuant com a secretari Antoni Fàbregas. Entre d’altres punts, es va rebre justificació de recepció oficialment de la

[6] Arxiu Històric de Sant Just Desvern: Correspondència 1919. Document del 8 de gener de 1919.

notificació del Bisbat, quedant el fet recollit en el llibre d'actes d'una manera un tant escarida:

Dada cuenta de una comunicación del Sr. Obispo de Barcelona, manifestando que el dia 21 del actual dará principio en este pueblo la Santa Misión, se acordó enterado.[7]

La tasca evangelitzadora de la missió a celebrar a Sant Just Desvern va ser encomanada a dos predicadors pertanyents a l'orde dels Pares Paüls,[8] el pare Josep Crespí i el pare Guillem Fiol. Aquest darrer, ja d'avançada edat, moriria a Barcelona el 16 de maig de l'any següent[9].

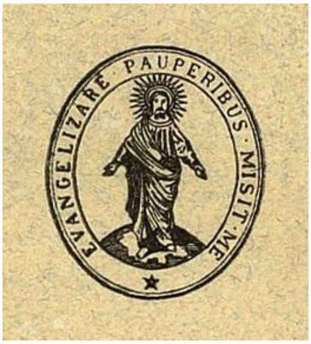

Fig. 7 – Segell dels Pares Paüls, encarregats de dur a terme aquella Santa Missió.

Els diversos actes d'aquella missió es van iniciar, tal com estava anunciat, el dimarts 21 de gener de 1919, i es van anar desenvolupant durant els tretze dies següents, comptant, com era cosa habitual en tots els pobles on tenien lloc les missions, amb la participació de la gran majoria de la població.

Testimonis d'un dels actes d'aquella Santa Missió van ser els periodistes de la publicació santfeliuenca Pàtria i Treball,[10] els quals, en sortir d'una entrevista feta a l'alcalde Ferreol Navarra, van coincidir a l'alçada de cal Llong, a tocar amb la paret de cal Rodes, amb un grup de nois i noies de les escoles que, malgrat el fred que regnava, estaven entonant cançons religioses acompanyats pel seu mestre, el Sr. Fabregat. El fet fou immortalitzat per la càmera del fotògraf J. Furnells, i la trobada amb aquells nens quedà breument descrita a la revista de la següent manera:

Hem trobat al marxar les escoles de nois i noies que celebrant missions cantaven cançons religioses.[11]

---

[7] Arxiu Històric de Sant Just Desvern: Actes Municipals. Acta del 19 de gener de 1919.
[8] La Congregació de la Missió (Congregatio Missionis C.M.), és una societat de vida apostòlica creada l'any 1625 per Sant Vicenç de Paul dedicada a l'evangelització dels pobres i la formació de clergat, establerta a Espanya des de l'any 1704. Els seus membres són coneguts popularment pels noms de Pares Paüls, Vicencians o Vicentins.
[9] http://www.paulesprovinciadebarcelona.es/html7obituario.html (lectura del 28 de maig de 2011).
[10] Revista d'orientació afí a la Lliga Regionalista que abastava tot el districte de Sant Feliu. Tenia la seva redacció al número 12 del carrer de la Rectoria d'aquella localitat, i s'imprimia a Barcelona. Era una revista d'una certa qualitat, amb 16 pàgines a dues columnes en les que incorporava nombroses fotografies, i va arribar a publicar fins a 32 números entre els anys 1917 i 1921.
[11] *Pàtria i Treball*, del 31 de gener de 1919. P. 9.

Fig. 8 – Escolars santjustencs, acompanyats pel seu profesor, Sr. Fabregat, participen en un dels actes de la Santa Missió, un dels darrers dies de gener de 1919. Fotografia de J. Furnells.

Aquella Santa Missió va finalitzar el dia 2 de febrer de 1919, i en tal data va tenir lloc la solemne benedicció d'un senzill monument que s'havia bastit expressament per tal de perpetuar el seu record. De la mateixa manera que en moltes altres poblacions en les que havia tingut lloc una d'aquelles missions, el monument que es va inaugurar fou una creu, a l'estil de les ja tradicionals creus de terme. Així ens ho va descriure Mn. Antonino Tenas, principal protagonista d'aquella benedicció:

La Creu del "Padró". – El dia 2 de febrer de l'any 1919 fou posada i beneïda aquesta Creu, com a record de la Missió de Penitència, que a la nostra parròquia s'acabava de donar, segons ho feia notar la inscripció que duia gravada en el seu sòcol. Era una senzilla creu de pedra sense pretensions de cap mèrit artístic.[12]

Finalitzats els actes a Sant Just Desvern, el cicle missional es va continuar donant en altres localitats de la comarca. El següent poble on tingué lloc va ser Sant Feliu de Llobregat:

S'estan celebrant a Sant Feliu amb èxit extraordinari els actes religiosos de la

[12] TENAS I ALIBÉS, Mn. Antonino: *Notes històriques del poble i parròquia de Sant Just Desvern*. Fidel R. Ferran, Impressor. Barcelona, 1947. P. 199.

Santa Missió.

L'església es veu cada nit atestada de gent que amb una reverència i silenci exemplar escolten els conceptes transcendentals que pel bon camí de l'humanitat exposen els eloqüents pares missioners.
Que llur tasca sigui profitosa.[13]

El Pedró

L'indret escollit per a erigir la creu fou el Pedró, turonet situat damunt la masia de Can Freixes, actualment urbanitzat i on s'hi troba l'escola Canigó, entre d'altres edificis. Llavors era un indret solitari que dominava el minúscul nucli urbà de Sant Just i pel que discorria el camí de Vallvidrera que duia als pins d'en Ferrer, passava després per la Plaça de les Bruixes i pel costat del Pou del Vernís, situats al vessant santjustenc de Sant Pere Màrtir, i agafava la carena que conduïa fins a tal localitat.

El nom de Pedró li venia pel fet que en ell, i al costat esquerre del camí segons se sortia de Sant Just, hi havia des de temps immemorials una fita o pedró de gres que presentava una senzilla inscultura amb el signe de la creu a la cara que donava a l'esmentat camí.

Fig. 9: El Pedró. Arxiu Històric de Sant Just Desvern

Aquesta creu gravada a la fita pot ben bé ser considerada com la primera de les tres "Creu del Pedró" que s'han anat succeint en aquell indret en el decurs del temps.

Cada any, quan arribava el 3 de maig, s'havia celebrat la diada de la invenció de la Santa Creu, festivitat religiosa que commemorava la troballa de la Santa Creu, perduda durant els primers temps del cristianisme i trobada segons una pietosa llegenda per Santa Helena, mare de l'emperador Constantí.

En tal dia, segons Joan Amades,[14] tenia lloc a cada poble de Catalunya la benedicció del seu terme,

[13] *Pàtria i Treball*, del 15 de febrer de 1919. P. 15.
[14] AMADES I GELATS, Joan: *Costumari Català. El curs de l'any*. Vol. III. Salvat Editores S.A. i Edicions 62 S.A. Barcelona, 1983. PP. 550-577.

cosa que generalment s'acostumava a fer des de les creus termenals.

A Sant Just també es venia realitzant tal benedicció, precedida per una solemne processó, però al contrari que en molts altres pobles, no tenia lloc a cap de les tres creus de terme que hi ha hagut (la del Raval, en el camí d'Esplugues, havia estat aterrada l'any 1868; la de Muntaner, en el camí de Sant Joan, tenia el fust escapçat i ja feia temps que havia perdut la creu de ferro que el coronava; i la de Llevallol, a la partió amb Vallvidrera, quedava excessivament llunyana),[15] sinó que es feia des del Pedró, possiblement per causa de la seva proximitat a l'església i de la seva situació privilegiada, dominant el poble.

Fig. 10: Les tres creus de terme de Sant Just Desvern

Aquest costum va anar decaient amb el pas del temps, perdent-se definitivament en temps de Mn. Antonino Tenas per les causes que ell mateix explica:

Processó de Santa Creu. – És la que es feia la diada de la troballa de la Santa Creu (3 de maig), anant cap al cim del "Padró" a beneir des d'allí el terme amb la relíquia de la Veracreu. Molt migrada, per haver disminuït gradualment l'assistència amb els anys, acabà per ésser suprimida, en implantar-se les lleis laiques, en temps de la República.[16]

[15] La Creu del Raval fou aterrada l'any 1868 i els seus fragments es dispersaren. L'any 1990 els investigadors del Grup Espeleològic Rats Penats aconseguiren localitzar-los i després d'haver-los rescatat van elaborar un projecte de reconstrucció que es va fer realitat l'any 2007. La Creu de Muntaner desaparegué en veure's afectat el seu emplaçament original per la construcció de l'autopista. De la creu només queda el fust, que es conserva a l'ermita del Bon Viatge de Sant Joan Despí. La Creu de Llevallol original fou aterrada l'any 1936. L'actual data de 1956,va ser encarregada per la propietària de can Llevallol, i reprodueix fidelment l'anterior, alguns fragments de la qual es conserven a l'església de Vallvidrera.

[16] TENAS I ALIBÉS, Mn. Antonino: *Notes històriques*... Op. Cit. P. 193.

La Creu de 1919

Tot i que Mn. Antonino la va descriure com “una senzilla creu de pedra sense pretensions de cap mèrit artístic”, si ens atenem a les fotografies que es conserven, veurem que es tractava d’un monument digne i en perfecta harmonia amb les altres creus anàlogues que s’anaven bastint en altres indrets de la nostra terra.

Fig. 11: *La primera creu, erigida el 2 de febrer de 1919 al costat mateix del Pedró que li donava nom. Es pot apreciar com el primitiu camí deixava el monument a la seva esquerra. Arxiu Històric de Sant Just Desvern. Postal de la col·lecció Recasens*

Consistia en un pedestal construït amb pedres sense desbastar, damunt del qual estava emplaçada la base, que consistia en un plint de secció quadrada que tot seguit s’aixamfranava, presentant en els antics caires uns tímids motius decoratius noucentistes. Li seguia una escòcia (tipus de motllura còncava) sensiblement troncopiramidal, de secció octogonal, rematada per un vorell d’igual planta. Sobre aquesta base descansava el fust de la creu pròpiament dita, la qual era de tipologia llatina i presentava una secció cilíndrica. Tot el conjunt, llevat del pedestal, era fet de pedra calcària nummulítica, també coneguda com a “pedra de Girona”.

La nova creu fou emplaçada immediatament darrera del Pedró preexistent, de tal manera que arribava a donar la sensació que tots dos elements, de factura distant en el temps, formaven part d’un mateix monument.

Les dimensions aproximades d'aquella creu, calculades a partir de les fotografies que d'ella es conserven eren:
Alçada del pedestal: 1,00 m.
Alçada de la creu (incloent-hi la base): 2,70 m.
Envergadura: 1,25 m.
Diàmetre del fust i els braços: 0,25 m.

A partir d'aquell moment, la Creu del Pedró, per la seva situació privilegiada tan propera a les cases del poble i situada en un indret des del qual es podia divisar una bona panoràmica, esdevingué un dels llocs preferits dels santjustencs per a fer petites passejades fins al seu emplaçament, especialment per les tardes.

Fig. 13 – El ministre de la República Álvaro de Albornoz, promotor de les Lleis Laiques.

També, tot i la progressiva manca d'assistència dels parroquians, es va continuar beneint el terme des d'allà, almenys durant onze anys més, fins que el govern de la Segona República Espanyola, a instàncies del ministre de Foment Álvaro de Albornoz Liminiana, va proclamar tot un conjunt de lleis, conegudes com a les Lleis Laiques de la República, que limitaven l'activitat religiosa. Entre elles, s'hi podria esmentar la dissolució de la Companyia de Jesús, la implantació del divorci, la regularització del matrimoni civil, la secularització dels cementiris, la supressió del pressupost de Culte i Clergat, o la reglamentació dels ordes religiosos. És llavors quan Manuel Azaña, en el cèlebre discurs pronunciat a la sessió de les corts espanyoles del 13 d'octubre de 1931, va poder afirmar:

España ha dejado de ser católica: el problema político consiguiente es organizar el Estado en forma tal que quede adecuado a esta fase nueva e histórica del pueblo español.[17]

[17] AZAÑA DÍAZ, Manuel: *Discursos políticos. Edición de Santos Julià*. Crítica, S.L. Barcelona, 2004. P. 115.

Esclata la guerra

Havien passat poc més de quatre anys des que es va deixar d'anar a la Creu del Pedró a beneir el terme, quan, a un quart i mig de cinc de la tarda del divendres 17 de juliol de 1936, un grup sediciós de militars i falangistes, reunits a l'edifici de la Comissió de Límits de Melilla, es va sollevar contra el govern legítimament constituït de la República. Immediatament, diferents comandaments militars de l'exèrcit de la zona del Protectorat Espanyol al Marroc i de les Places de Sobirania de Ceuta i Melilla, van prendre per la força el poder en aquell territori, tot declarant l'estat de guerra.

Els diferents esdeveniments que s'anaven succeint arreu eren seguits per la major part dels veïns santjustencs enmig d'una tensa expectació. El conflicte s'estenia ràpidament i cada cop hi havia més places sollevades.

Fig. 14 – 19 de juliol de 1936: Tropes sollevades surten de la caserna del Bruc, a Pedralbes, i es dirigeixen cap al centre de Barcelona.

A quarts de cinc de la matinada del diumenge 19, van sortir de la caserna del Bruc les forces del regiment d'infanteria Badajoz núm. 13 sota les ordres del comandant José López-Amor Jiménez.

Eren tres-cents soldats acompanyats per vuitanta nou falangistes, precedits per un altre grup menor, sota les ordres del capità Enrique López Belda, i anaven cap al centre de Barcelona a reunir-se amb les altres forces que també s'havien sollevat. Militants de la CNT-FAI, nacionalistes i d'altres organitzacions d'esquerres, estaven dia i nit a l'aguait dels moviments de les casernes. Els moviments d'aquells militars van ser vistos per un grup de santjustencs, membres majoritàriament de l'organització Nosaltres Sols!, integrada des del mes anterior dins d'Estat Català, que els estava vigilant:

La sortida de les tropes de la caserna de Pedralbes en direcció al centre de Barcelona per proclamar l'estat de guerra, és observat per un grup armat situat prop dels pins d'en Ferrer, a la falda de la muntanya de Sant Pere Màrtir. És un grup addicte a Daniel Cardona. Des d'allà poden contemplar i sentir els tiroteigs que es produeixen pels carrers de la ciutat durant tot el dia i l'actuació de

l'aviació militar republicana que sobrevola el nucli urbà de Barcelona.[18]

La reacció popular contra l'aixecament va ser molt àmplia i aconseguí aixafar-lo. El dia 20 per la tarda queia l'edifici de les Drassanes, darrer reducte en poder dels sollevats. La "Batalla de Barcelona" havia acabat.

La destrucció

Fig. 15 – Dos dels principals dirigents de la CNT-FAI de la Torrassa: Josep Xena (a dalt) i Luís Cano (a sota).

Arreu es van crear i organitzar comitès de milícies antifeixistes, en els que la CNT i la FAI, principals protagonistes de la victòria obtinguda, representaven una franca majoria. Els seus homes dominaven el carrer i exercien un poder paral·lel, sinó superior, al de les institucions de govern.

Un dels comitès més nombrosos i alhora actius de la nostra proximitat era el de la Torrassa, a l'Hospitalet, al front del qual estaven elements tals com Josep Xena i Torrent, Luís Cano Pérez i el seu germà José, José Zambudio Carrión i el seu germà Andrés, Manuel Torrentó, o Josep Bonet, partidaris tots ells d'implantar el comunisme llibertari i molt reticents a col·laborar o pactar amb qualsevol altra força política.

Manuel Cruells, l'any 1937, ens ho descrivia així:

La Torrassa és un lloc a part, una mena de república llibertària, un illot controlat única i exclusivament pels homes de la F.A.I. No s´hi pot penetrar sense llur autorització. Un grandiós rètol diu: "Aquí s'acaba Catalunya". Els brètols hi fan la seva llei.[19]

L'afany revolucionari i l'anticlericalisme radical d'aquest comitè foren la causa dels nombrosos excessos que van arribar a cometre durant aquelles primeres dates de la Guerra Civil. El mateix 19 de juliol per la tarda, ja cremaven a l'Hospitalet les esglésies de Santa Eulàlia de Mèrida, de Provençana, Bellvitge i Sant Ramon, i poc després també ho feien les esglésies parroquials de Cornellà,

---

[18] MALARET I AMIGÓ, Antoni: *Les primeres dècades del segle XX*. A *Sant Just Desvern, un paisatge i una història*. Ajuntament de Sant Just Desvern i Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1987. P. 499.
[19] VILADROSA I JOSA. Octavi: *Sang, Dolor, Esperança*. Editorial Sírius. Barcelona, 1991. P. 49.

Sant Joan Despí i Sant Boi. L'endemà, dia 20, es calava foc a l'església d'Esplugues de Llobregat, incendi que va poder ser sufocat per una part del veïnat, per la qual cosa els incendiaris van haver de tornar l'endemà per tal d'acabar la seva tasca destructiva.

Amb l'ajuda d'alguns elements locals, la matinada d'aquell dimarts 21 de juliol va tenir lloc el primer dels tres incendis consecutius que va patir l'església de Sant Just Desvern. El relat que d'aquests fets farà el nou ajuntament santjus-tenc, un cop finalit-zada la guerra, ens ho descriu d'aquesta manera:

Fig. 16 – Crema de l'església parroquial el dia 21 de juliol de 1936. Fotografia: Jaume Romagosa (colorejada posteriorment).

En cuanto a los incendios de edificios de este pueblo solamente pueden mencionarse dos, que son el Templo Parroquial y la casa Rectoral, hechos acaecidos en la madrugada del dia 21 de Julio de 1936, en cuyo dia se presentaron en esta localidad unas turbas de hombres procedentes de la Torrasa, que exigieron fuesen incendiados tales edificios, como así lo practicaron.

Los vecinos de este pueblo, después de la liberación del mismo, que fueron acusados como partícipes en tales hechos, figuran unicamente dos, que son uno llamado Francisco Garcia Martí[20]*, y José Ferris Talón, de los cuales el primero se le supone fusilado y el otro sufriendo condena en un presidio de Valencia.*[21]

El propi Mn. Antonino, a la declaració feta el 15 de febrer de 1943 davant del jutge municipal de Sant Just, que instruïa la part que li pertocava de la Causa General, ens va deixar la seva versió d'aquests fets, al mateix temps que

[20] Francisco García Martí havia nascut al Pinós (Alacant), tenia 49 anys, estava casat i era maquinista de professió. Fou jutjat el 23 de març de 1939 pel procediment sumari núm. 15790, acusat de ser de la CNT i d'haver format part de les patrulles de control. Va ser afusellat el 23 d'abril de 1939 al Camp de la Bota i enterrat al Fossar de la Pedrera. Dades extretes de CORBALÁN GIL: Joan: *Justícia, no venjança: els executats pel franquisme a Barcelona (1939-1952)*. Cossetània Edicions, 2008. P. 214.

[21] Archivo Histórico Nacional. FC-CAUSA_GENERAL, 1598. EXP.8. Document núm. 10/55.

denunciava altres veïns santjustencs per haver col·laborat, per activa o per passiva, amb aquella gent vinguda de la Torrassa:

Que el dia 20 de julio de 1936 fué incendiada esta iglesia parroquial y su adjunta casa rectoral, incendio que con lamentable insistencia se repitió en dias sucesivos, hasta quedar no más del templo las paredes requemadas, y de la casa rectoral un montón de ruinas. Intervinieron en estos incendios, entre otros que ignora el testigo los individuos siguientes: Francisco García (fusilado, según rumor público, en abril de 1939); y un tal Ferris, vecinos de esta localidad. Intervinieron asimismo, prestando algún auxilio a los incendiarios: Miguel Casanovas Bosch y Sebastián Vivés Sala, vecinos de la presente. Presenció el primer incendio, entre otros, el vecino José Garafí Bonastre.- Con el incendio desaparecieron totalmente altares, imágenes y ajuar restante del templo, y toda la documentación del archivo parroquial, del que únicamente se salvaron los libros sacramentales de bautismos y matrimonios, la carpeta de testamentos y el libro o libros de defunciones. Asimismo fué víctima totalmente del incendio de la casa rectoral, el mobiliario, ropas, libros, ornamentos i demás propiedad particular de su Cura Párroco.[22]

Fig. 17 – Interior de l'església de Sant Just cremada. Foto: Arxiu Diocesà de Barcelona.

Amb la casa rectoral cremada, Mn. Antonino es va refugiar en un primer moment a la torre del seu nebot Joaquim Raguer i Tenas, situada al carrer de Perpinyà (actual carrer de Josep Modolell). D'allà, i per consell de l'alcalde Daniel Cardona, va haver de fugir el dia 23 de matinada, acompanyat per Joaquim Raguer i Just Fosalva, mentre els anarquistes de la Torrassa, amb el suport d'alguns elements locals, calaven foc a l'església per segona vegada.[23]

[22] Arxivo Histórico Nacional. FC-CAUSA_GENERAL, 1589. EXP. 8. Document núm. 47/55, punt primer.
[23] Els detalls d'aquesta fugida i dels dies que la van precedir els podem trobar àmpliament descrits

Veient que el poble era ple d'elements hostils, decidiren marxar per la muntanya. En tombar la darrera cantonada del poble es van trobar amb els santjustencs Pere Mitjans i Josep Cervera, que anaven armats amb fusells i que, havent-los reconegut, els van deixar marxar.

Mn. Antonino Tenas, a la declaració abans referida, descriu així l'encontre, tot ampliant detalls:

Que fué detenido a la madrugada del dia 23 de julio, cuando destruïdo por el incendio revolucionario su templo y casa rectoral, salía de este pueblo, por una pareja de jóvenes armados de fusil, llamados Pedro Mitjans y José Cervera, actualmente fallecidos, a los que se agregó un tal Ramón Ros Colominas, vecino de este pueblo, que, al dejar aquella pareja armada libre al declarante, le apuntó por la espalda el fusil, arma que fué desviada por otro individuo que se agregó a los referidos jóvenes.[24]

Segons Raguer, els fugitius *van anar per la pujada del camí de la Creu del Pedró, en direcció a Vallvidrera. Tot pujant veia la resplendor vermellosa del segon incendi de l'església.*[25] Així doncs, van passar pel costat de la creu, que en aquells moments, possiblement, encara es mantenia dreta al seu lloc. Poc després, també cauria com va passar amb tots els demés símbols religiosos públicament visibles. L'aterrament de la Creu del Pedró va tenir lloc immediatament després d'aquest segon incendi del temple parroquial, o, com a molt tard, coincidint amb la tercera i definitiva crema de l'església.

Fig. 18 –Fugida de Mn. Antonino Tenas.

La creu fou totalment esbocinada. Mn. Antonino ens ho confirma quan compara el seu destí amb el de la Creu de Terme del Raval, destruïda l'any 1868.

---

a RAGUER I SUÑER, Hilari: *Mn. Antoní Tenas i Alibés (1881-1953)*. A *Miscel·lània d'Estudis Santjustencs* núm. 5. Patronat de Cultura, Esports i Joventut i Centre d'Estudis Santjustencs. Sant Just Desvern, 1993. PP 105-106.

[24] Arxivo Histórico Nacional. FC-CAUSA_GENERAL, 1589. EXP. 8. Document núm. 47/55, punt segon.

[25] RAGUER I SUÑER, Hilari: *Mn. Antoní Tenas*... Op. Cit., P. 105.

També aquesta Creu fou aterrada pels revolucionaris del juliol del 1936, que seguint la trista herència destructora dels seus avantpassats, van esmicolar-la.[26]

Les restes del monument fet a trossos van quedar en aquell lloc escampa- des per terra durant tot el temps que va durar el conflicte bèl·lic i van acabar perdent-se, llevat de la base de la creu. Aquesta, un cop acabada la guerra, fou recollida per un grup d'escolans entre els que estava Jaume Bosch Andreu i lliurada a Mn. Antonino, el qual li va trobar a la pedra una nova aplicació que li permetria continuar exercint la seva anterior funció en un lloc nou, tal com més endavant podrem veure.

La reconstrucció

Aquella guerra que llavors tot just estava començant encara s'allargaria, causant algunes sensibles baixes entre els santjustencs per causa dels odis desfermats en un primer moment i enduent-se del poble el més granat del seu jovent, bastants dels quals no tornarien. Es pot considerar que almenys 87 santjustencs o persones que estaven vinculades al poble van perdre la vida en aquella contesa. Finalment, les tropes del bàndol sollevat van entrar a la població, marcant la fi de la República en el nostre municipi i l'inici d'una nova època.

Fig. 19 –El final de la guerra arriba a Sant Just i els falangistes desfilen victoriosos pels seus carrers.

Sant Just va ser ocupat per les tropes franquistes a mitja tarda del 25 de gener de 1939, i la guerra finalitzava l'1 d'abril. Havia durat gairebé tres anys, causant dolorosos estralls entre els fills de la població: més de quaranta morts en campanya, als quals caldrà afegir els que tornaren ferits o malalts, així com els més de vint-i-cinc santjustencs que, acabada la conflagració, van haver de patir en diversos graus les conseqüències de la repressió del bàndol vencedor.

Amb la victòria del bàndol feixista s'instaurava a tot l'Estat un nou ordre polític de caire totalitari, i a l'Església Catòlica li era restituït, i fins i tot incrementat, l'estatus privilegiat que durant l'etapa anterior li havia estat arrabassat.

[26] TENAS I ALIBÉS, Mn. Antonino: *Notes històriques*... Op. Cit., P. 199.

Mn. Antonino, que havia passat la guerra amagat de primer a la torre Modolell (de la Rierada) i després, la major part del temps, a casa de les seves germanes, en un pis del número 530 de la barcelonina Gran Via de les Corts Catalanes, va tornar tot seguit a Sant Just, i el diumenge 29 de gener de 1939, tot just quatre dies després de l'entrada de les tropes franquistes, ja celebrava una primera missa en el poble. Atès el mal estat de l'església parroquial, aquella missa i la següent, oficiada el 5 de febrer, van tenir lloc a la capella de Can Modolell.

Mogut per l'afany de refer el que havia estat destruït, Mn. Antonino aconseguí que el dia 2 d'abril es constituís una junta de reconstrucció, i el dia 9 d'aquell mateix mes adreçava una al·locució als santjustencs que duia per títol *"Una limosna por Dios"*, en la que, entre d'altres coses deia:

Dios ha querido –El sea loado– que llegara, por fin, la hora de la paz, y con ella la de la restauración de tan vasta y espantosa ruina.
Renunciando a otros cargos, tal vez más cómodos y honoríficos –no decimos ya lucrativos–, a vosotros hemos vuelto; y hemos empezado nuevamente el trabajo, semejantes a la abeja, que con renovado ardor emprende la reconstrucción de su colmena poco después que manos impías se la habían destruído, robándole la miel.
Pero el desastre es tan extenso, la ruina tan enorme, que no bastan, ni de mucho, nuestras solas fuerzas, por grande que sea nuestra buena voluntad, aunque no sea más que para reparar lo que todavía es reparable. Necesitamos de vuestra ayuda y auxilio, que en una u otra forma todos podeis prestarnos; con vuestra limosna en metálico o en especie,

EN SAN JUSTO DESVERN

Solemne inauguración de la iglesia reconstruída

Se celebraron también otros brillantes actos conmemorativos

La iglesia parroquial de San Justo Desvern, devastada como tantas otras po la furia marxista, ha sido una de las primeras de la provincia en quedar totalmente reconstruída, y con tal motivo se celebraron el domingo en aquella población solemnes fiestas de carácter religioso y patriótico, a los que se sumó todo el vecindario, que engalanó balcones y edificios con los colores nacionales.

La fiesta religiosa

El Oficio de inauguración fué celebrado por el secretario canciller del Obispado, doctor Urpí, asistiendo de medio pontifical el obispo titular de Amazonas, ilustrísimo doctor don Federico Costa.

En los bancos inmediatos al presbiterio ocuparon puestos las siguientes autoridades y representaciones: don Enrique Meilado, secretario general del Gobierno Civil, por el excelentísimo señor gobernador de la provincia; el comandante don Armando Sánchez Fuensanta, por el general gobernador militar; los jefes de las Comandancias militares de Hospitalet y San Feliu de Llobregat, comandantes señores José Esteban Valdés y Javier Salas; alcalde de la localidad don Pedro Padrosa, con los tenientes de alcalde don Francisco Gaig y don Justo Fosalba; el jefe local de Falange Española Tradicionalista y de las J.O.N-S., camarada José Bullit; el rector del Seminario, doctor don Victor Lores; la junta reconstructora del templo, presidida por el reverendo párroco don Antonio Tenas e integrada por distinguidas damas y caballeros; los padrinos de las campanas y otras representaciones.

Otras solemnidades

Seguidamente, el obispo de Amazonas efectuó la bendición de cuatro nuevas campanas, donadas por el prelado de la Diócesis, actuando de padrinos los consortes don Gaspar Modolell y doña Gertrudis Lluch; don Francisco Sans y doña Paquita Bada; don Jaime Melchor y doña Teresa Vergés, y don José Dalmau y doña Dolores Ballart.

Seguidamente, en uno de los muros de la iglesia, fué descubierta una lápida con los nombres de los vecinos de la localidad caídos por Dios y por España, terminando el acto con la interpretación de los himnos Nacional y del Movimiento. Los gritos de ritual fueron unánimemente contestados.

Por la tarde se celebró una procesión eucarística en acción de gracias, que recorrió las principales calles de la población, que estaban engalanadas e iluminadas con profusión.

Fig. 20 –Crònica de la inauguració del temple. La Vanguardia Española del 5 de març de 1940. P. 7.

Fig. 21 –Mn. Antonino Tenas i Alibés.

y más aún con vuestra aportación personal.
[...]
A los que aquí habeis nacido y a los que aquí vivís, a los que en esta población teneis propiedad o industria, a los que nos honrais viniendo a pasar los veranos entre nosotros, a todos llamamos, a todos aguardamos.
[...]
Pongamos nuestro esfuerzo a la altura de nuestro deseo y de nuestro deber, para lograr que dentro de poco podamos grabar, en el frontispicio de nuestro templo parroquial, esta inscripción; semejante a otra muy conocida: Lucidior surgo, ad nihilum Marte redacta; "destruído por la guerra, brillo ahora con mayor resplandor".
Tal es la esperanza, el anhelo, la ilusión, y si quereis, el sueño de vuestro Párroco,
Antonino Tenas, Pbro.[27]

No obstant el valor de l'ajut popular, el fort del finançament d'aquells treballs de reconstrucció procedia d'altres fonts, tal com el propi rector ens aclareix:

El Govern [...] *va concedir, el mes de març del 1943, una crescuda subvenció que, completant les que havien anteriorment acordat el Bisbat i el nostre Ajuntament, i ajudant així els donatius dels particulars, fets en la forma i manera que més els va plaure i els fou més adient o possible, han contribuït generosament a aquest conjunt de reconstruccions de la nostra església i rectoria.*[28]

Les obres de reconstrucció del temple parroquial van començar tot seguit, però atesa la seva magnitud, aquells treballs arribarien a durar fins a cinc anys, i es van anar completant per etapes. El 3 de març de 1940 es va realitzar una primera cerimònia en la qual es va inaugurar el temple i es van beneir les noves campanes, i finalment, el 14 de maig de 1944, va tenir lloc la solemne

[27] TENAS I ALIBÉS, Mn. Antonino: *Post Nubila... Documentos para una página de nuestra historia*. Fidel Rodríguez. Barcelona, 1944. PP 4-5.
[28] Id.: *Notes històriques*... Op. Cit. PP 100 – 101.

consagració del temple parroquial recentment reconstruït. La cerimònia litúrgica per la consagració del temple va estar revestida d'una gran solemnitat, va durar

Fig. 22 –L'alcalde Miquel Gazulla, el governador civil Antonio F. Correa Veglisson, el bisbe Gregorio Modrego i Mn. Antonino Tenas el dia de la solemne consagració de l'església parroquial. La Vanguardia Española del 16 de maig de 1944. P. 1.

cinc hores i va ser oficiada pel bisbe de Barcelona Gregorio Modrego Casaus, assistit per un nombrós seguici de sacerdots.
Paral·lelament als treballs que s'estaven efectuant a l'església parroquial, es va dur a terme la reconstrucció dels altres monuments de significació religiosa que també havien estat destruïts durant aquell convuls període passat.

Un dels primers que es van refer fou la Creu del Pedró. No tindria tanta sort la imatge del Sagrat Cor, també feta malbé el juliol de 1936, i que va haver d'esperar fins l'any 1945 per veure's novament reconstruïda, aquest cop amb una obra de l'escultor Xavier Modolell, fill del que havia estat promotor d'aquella urbanització.

La nova creu

Aquella nova creu, la mateixa que encara avui podem admirar, ja no era de pedra com ho havia estat la primera, sinó que es va fer de ferro. Segons una infundada llegenda urbana que llavors va circular, es deia que els materials emprats en la seva construcció procedien del desballestament d'un vaixell rus reflotat, el qual, durant la passada contesa, havia estat enfonsat en el port de Barcelona per

l'aviació nacional.[29]

El cost que va suposar erigir aquella nova creu va ser pràcticament nul, ja que tant el material emprat com el cost de la seva construcció van ser un obsequi de l'industrial que la va realitzar.

Fig. 23 – La nova Creu del Pedró, instal·lada l'any 1940.

El seu forjat es va fer en els tallers de l'empresa Forjas Antonio Trullén, una petita indústria local de foneria metal·lúrgica propietat d'Antoni Trullén Lozano, que estava situada a la sortida del poble, en el número 3 del camí de Sant Joan (actualment, lateral de l'Avinguda del Baix Llobregat, a partir del final del carrer de la Forja[30]).

D'aquesta indústria, que durant el conflicte bèl·lic llavors recentment acabat havia funcionat com a indústria de guerra, Antoni Malaret ens diu:

Va ser controlada i posteriorment col·lectivitzada, amb assistència del mateix amo i dels fills, i amb participació sindical de la CNT i de la UGT. Aquesta indústria treballava en la confecció de projectils destinats a l'artilleria republicana.[31]

El nou monument es va voler que fos emplaçat en el mateix lloc on havia estat l'anterior, aquell indret llavors encara solitari en el que encara quedaven alguns testimonis del que havia estat l'anterior creu, tals com el Pedró originari i algunes de les pedres que havien conformat el basament.

[29] Per *"nacional"* cal entendre, en aquest cas, els avions italians de l'*Aviazione legionaria delle Baleari* amb base a l'illa de Mallorca, que havien donat suport durant tota la guerra a les tropes rebels del general Franco.
[30] Aquest carrer duu precisament tal nom pel fet d'haver estat situada en aquell indret la forja d'Antoni Trullen.
[31] MALARET I AMIGÓ, Antoni: *Sant Just Desvern. Notes sobre les col·lectivitzacions*. A *Col·lectivitzacions al Baix Llobregat (1936-1939*) Centre d'Estudis Comarcals del Baix Llobregat i Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1989. P. 432. També publicat a *Miscel·lània d'Estudis Santjustencs* núm. 2. Centre d'Estudis Santjustencs. Sant Just Desvern, 1990. P. 87.

Es va decidir que la inauguració tindria lloc el diumenge dia 14 de juliol de 1940. Aquell dia, es va celebrar pel matí una missa solemne, i per la tarda, un representant del Bisbat va procedir a beneir la creu, tal com prèviament ho havia estat anunciant la premsa diària:

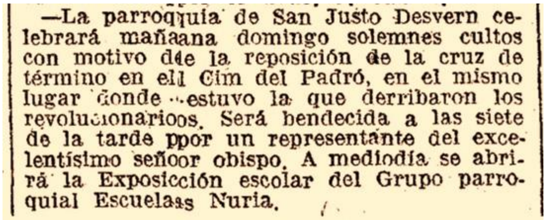
—La parroquia de San Justo Desvern celebrará mañana domingo solemnes cultos con motivo de la reposición de la cruz de término en el Cim del Padró, en el mismo lugar donde estuvo la que derribaron los revolucionarios. Será bendecida a las siete de la tarde por un representante del excelentísimo señor obispo. A mediodía se abrirá la Exposicción escolar del Grupo parroquial Escuelas Nuria.

Fig. 24 –Notícia de la reposició de la Creu del Pedró, publicada a La Vanguardia Española del 13 de juliol de 1940. P. 3.

La parroquia de San Justo Desvern celebrará mañana domingo solemnes cultos con motivo de la reposición de la cruz de término en el Cim del Padró, en el mismo lugar donde estuvo la que derribaron los revolucionarios. Será bendecida a las siete de la tarde por un representante del excelentísimo señor obispo. A mediodía se abrirá la exposición escolar del Grupo parroquial Escuelas Nuria.[32]

El monument que s'acabava d'inaugurar constava d'un pedestal format per tres graons de pedra de planta rectangular, els dos primers d'unes alçades aproximades de 40 i 70 cm. respectivament, mentre que la del el tercer era només de 13 cm. El segon graó presentava en una de les seves cares una matussera inscripció en la que es podia llegir "1940", data d'erecció del monument. A continuació es trobava la creu, feta totalment de ferro forjat, el fust de la qual estava format per un passamà massís de secció quadrada, amb altres quatre passamans de secció en mitja canya aplicats a cada una de les seves cares, estant units tots cinc elements mitjançant dos cèrcols amb ornamentació floral. Tant a la part inferior com a la superior del fust, sengles grups de quatre volutes de dues i tres puntes aplicades al fust acomplien respectivament els papers de base i de capitell. Aquest darrer era culminat per un disc damunt del qual estava emplaçada la creu, monotubular, amb les puntes rematades i ornamentada amb una filigrana formada per diversos aplics entre els que predominaven les volutes. Pel que fa a la part metàl·lica del monument, les seves dimensions eren:

Alçada del fust (comptant base i capitell)	2,05 m.
Alçada de la creu pròpiament dita	1,25 m.
Envergadura	1,00 m.

Acomplert el desig inicial de restaurar el que havia estat destruït per un determinat sector dels elements integrants del bàndol que havia perdut la guerra,

[32] *La Vanguardia Española*, del 13 de juliol de 1940. P. 3.

la creu va quedar allà, presidint aquell solitari turonet que dominava el poble. Ja no es va tornar a beneir el terme des d'aquell lloc, principal raó de ser de la primera de les creus allà erigides, la que estava gravada al Pedró originari, sinó que la tradicional benedicció del terme va passar a fer-se des de la mateixa porta del temple parroquial:

Ara [any de 1947], *aquella benedicció es fa, en la forma determinada pel Ritual del bisbat, des de la placeta de l'església; sense renunciar per això a restablir-la, com era abans, quan arribi l'hora oportuna de fer-ho.*[33]

La Santa Missió de 1943

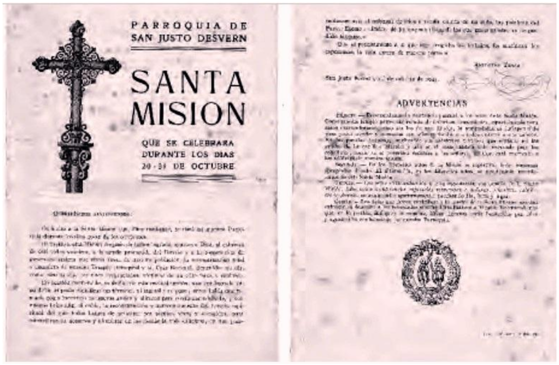
PARROQUIA DE SAN JUSTO DESVERN

SANTA MISION

QUE SE CELEBRARA DURANTE LOS DIAS 20-31 DE OCTUBRE

ADVERTENCIAS

Fig. 25 –Fulletó encapçalat per la imatge de la nova Creu del Pedró, restaurada tres anys abans, que anunciava la Santa Missió de 1943. Col·lecció Particular.

L'any 1943 va tenir lloc a Sant Just una Santa Missió, la primera que es va fer d'ençà que es va acabar la guerra.

Recordant que l'origen i motiu d'haver aixecat en el seu moment la Creu del Pedró era per commemorar l'altra missió, la de l'any 1919 que havia tingut lloc en aquest poble, i els vots que en aquella ocasió havien fet els santjustencs, semblava que el protagonisme d'aquell monument estaria assegurat.

Però la cosa no va passar d'aquí. Tot i que la seva imatge fou utilitzada en els opuscles que convocaven a aquesta nova missió, el seu desenvolupament no va passar de ser una sèrie de sermons apocalíptics convencionals, a l'ús dels que s'acostumaven a fer per tot arreu en aquell temps, i possiblement també alguna curta processó fins la creu, a l'estil de les que ja es venien fent.

Passada aquesta Santa Missió, la nova Creu del Pedró va tornar a ser el que havia estat la seva predecessora de pedra durant la major part de la seva breu existència: un dels llocs preferits dels santjustencs per a fer petites passejades fins al seu emplaçament, especialment per les tardes.

[33] TENAS I ALIBÉS, Mn. Antonino: *Notes històriques*... Op. Cit., P. 193.

Comença la progressiva urbanització del Pedró

A poc a poc, el poble anava aixecant cap, tot i les penúries imposades per la duresa d'una llarga postguerra en el sí d'una Europa en la qual tot just finalitzava a l'any 1945 la conflagració més gran coneguda, i s'obria pas un titànic procés reconstructiu que s'acabaria donant fins i tot a nivell supracontinental. A nivell local, una de les conseqüències més clares d'aquesta puixança, inicialment lenta però progressiva, va ser el creixement urbanístic, la manifestació més espectacular del qual va ser la construcció, coincidint amb el començament de la dècada dels cinquanta, de la barriada dels Pisos.

Fig. 26 –Els Pisos, inici del fort creixement urbanístici demogràfic que des d'aquell moment enregistraria Sant Just.

Amb la construcció dels Pisos ens trobem en què la població de Sant Just pateix de cop la variació demogràfica més forta enregistrada fins llavors al llarg de la seva història: Si l'any 1950 (abans de la construcció dels Pisos) la població santjustenca de dret eren 2.921 habitants, ens trobem que l'any 1952 (quan es començaven a ocupar els tres blocs originals del carrer de la Creu, tot i no estar encara acabats), els habitants de Sant Just ja eren 3.120, i ja l'any 1955 (amb els pisos Gazulla i Malaret edificats i ocupats) la població santjustenca ha passat a ser de 4.572 habitants.

En cinc anys la població d'aquest poble ha sofert un increment del 56,52 %, constituint els habitants dels Pisos la immensa majoria d'aquests nous santjustencs.[34]

Aquest creixement demogràfic i alhora urbanístic va anar afectant, de mica en mica i en major o menor grau, altres indrets de la població, que com el Pedró també es van veure afectats, tot i que la urbanització d'aquest darrer sector no va

[34] OCHOA I GONZÁLEZ, Juli: *Els Pisos (1952-1975). Una toponímia paral·lela*. A *Miscel·lània d'Estudis Santjustencs* núm. 12. Edicions a petició, SL. Girona, 2004. PP. 108-109. Dades extretes a partir dels resums del padró corresponents als anys 1950, 1952 i 1955 que es conserven a l'Arxiu Històric de Sant Just Desvern.

ser ni de bon tros tan ràpida, espectacular i agressiva com ho van ser d'altres tals com la ja descrita de la barriada dels Pisos o la que posteriorment conformaria el Barri Sud.

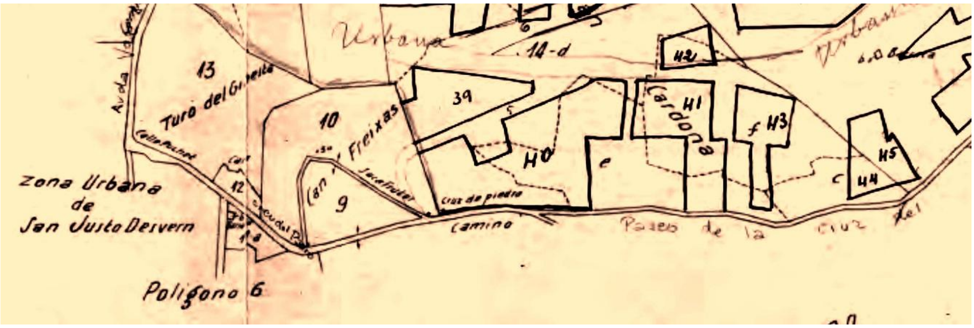

Fig. 27 –Detall d'un plànol de l'any 1935 amb correccions fetes el 1955. En ell es pot apreciar com el creixement urbanístic previst havia arribat fins l'emplaçament de la Creu del Pedró. Ajuntament de Sant Just Desvern.

Cap a mitjans de la dècada dels cinquanta, es va començar a pensar en urbanitzar la zona del Pedró. En un principi va ser la part situada a l'esquerra del camí (banda on estava emplaçada la creu) que va deixar de ser qualificada com a rústega per a passar a ser urbana.

Aquesta primera reestructuració es pot veure clarament en el plànol que s'acompanya. En ell, sobre la base del plànol del Polígon 4 del cadastre de rústega de l'any 1935 apareixen diverses correccions fetes l'any 1955 en les que ja es veuen esbossades algunes de les parcel·les del terreny edificable.

El primer pas conduent a possibilitar que s'urbanitzés com calia aquell sector va consistir necessàriament en transformar aquell estret camí que passava pel costat de la creu en un vial mitjanament transitable. A l'hora de fer-ho es va constatar que l'espai situat a la dreta de la creu, per on des de sempre havia passat el camí, resultava insuficient en estar acotada la seva amplada pel pendent atalussat de la muntanya, per la qual cosa es va optar per fer passar el nou vial per l'altre cantó del monument, quedant, per tant, la creu a la seva dreta. Obert ja el nou camí, les restes del vell, al seu pas per aquell sector, van acabar desapareixent de tal manera que podia semblar (i així ho pensa encara molta gent), que la creu de pedra i la de ferro havien estat plantades en un mateix indret, però a diferents costats del camí.

Llevat d'aquest aparent moviment del monument, una altra de les conseqüències que aquestes obres van tenir sobre la Creu del Pedró va ser la pèrdua del pedró

originari i de les pedres escampades, restes del basament de l'anterior creu, els quals foren pràcticament colgats per les terres remogudes. Pel que es pot veure en algunes de les fotografies preses en aquell temps, encara aflorava en el terra una part d'alguna d'aquelles pedres, potser del propi Pedró. Temps després, ja no s'hi podia veure res.

La memorable ballada de sardanes

Fig. 28 –Programa de la ballada de sardanes celebrada a la Creu del Pedró el dia 10 de juliol de 1955. Arxiu Històric de Sant Just Desvern. Fons Quintana-Cortès.

Quan van finalitzar els treballs d'explanació tot just abans descrits, al voltant de la creu va quedar un magnífic terreny pla que ocupava tot el cim del turonet del Pedró, en el que ja s'havien començat a tancar diverses parcel·les i ja hi havia alguna casa edificada, i des d'on s'albirava, al fons, el llavors incipient procés urbanístic de la Miranda.

L'entorn de la creu era en aquell moment l'escenari idoni per a realitzar en aquell indret un aplec o qualsevol altre tipus d'acte a l'aire lliure en el que hi pogués participar molta gent, i el santjustenc Grup Sardanista Juli Garreta va tenir l'encert d'organitzar-hi l'any 1955 una ballada de sardanes, l'èxit de participació de la qual encara avui es recorda.

L'estudiós de la sardana Antoni Fuentes ens descriu així aquella memorable ballada:

En la petita història del sardanisme santjustenc també deixà una petjada considerable la ballada que es va fer aquell mateix any a tocar de la Creu del Padró. Algunes de les persones assistents amb qui n'he parlat, la recorden com un acte gairebé mític; fins i tot n'hi ha que l'anomenen l'aplec de la Creu del Padró.

Fig. 29 –Aspecte que presentava la Creu del Pedró el dia de la gran ballada de Sardanes de l'any 1955. Arxiu Històric de Sant Just Desvern. Fons Quintana.Cortès.

Provant de fer una cosa diferent, el diumenge 10 de juliol de 1955, el Grup Sardanista Juli Garreta va organitzar la ballada "en aquest lloc tan típic, puix és un dels bells paratges del nostre ja antic poble", segons consta en el programa de l'acte.

A les sis de la tarda la cobla Principal del Llobregat va començar la interpretació d'un programa de sardanes força atractiu per als balladors i, tant aquests com un nombre considerable de veïns, van assistir a l'acte, segons mostren les tres fotografies següents amb vistes parcials de la ballada.[35]

A títol anecdòtic, cal fer esment que la sisena peça que va interpretar la cobla, i que va cloure aquell acte, va ser la bonica sardana composada l'any 1945, amb lletra d'Albert Zaragoza i música de Jaume Ventura i Tort, que duia el títol de "Les Noies de la Torrassa", com si d'aquesta manera es volgués fer passar a l'oblit el trist protagonisme que la gent de la Torrassa havia tingut en aquest mateix lloc dinou anys abans.

Els Karts, amb la Creu del Pedró com a teló de fons.

A poc a poc, el procés d'urbanització del Pedró havia anat progressant, com també ho havia anat fent la resta del poble durant el temps d'actuació dels consistoris presidits pels alcaldes Surroca i Sánchez, de tal manera que a la fi del règim del general Franco ens trobem que ja estava pràcticament edificada la part esquerra del vial i que aquest, ja asfaltat i dotat de voravies, havia passat a ser el carrer de la Creu del Pedró.

L'any 1976, alguns elements del llavors encara jove Agrupament Escolta Martin

[35] FUENTES I NÚÑEZ, Antoni: *Sant Just Desvern i la Sardana, 1917-2010*. A Miscel·lània d'Estudis Santjustencs núm. 16. Ajuntament de Sant Just Desvern i Centre d'Estudis Santjustencs. Sant Just Desvern, 2011. PP 50-52.

Luther King engegaven el que ha esdevingut un dels més destacats elements característics del nostre poble. Van començar a construir-se uns vehicles casolans muntats sobre coixinets, als que van batejar amb el nom de “Karts”, i amb els que van començar a baixar pel carrer Freixes. Ben aviat el circuit de baixada dels karts va quedar establert des del carrer de la Creu del Pedró, on se situava la sortida –una mica més amunt del lloc on estava situada la creu—, fins al tram inferior del carrer Freixes, on aquest finalitza en arribar al carrer Bonavista.

Fig. 30 –Any 1977: Primera edició de l’ara ja tradicional cursa de Karts de coixinets de Sant Just, sempre amb la sortida al costat mateix de la Creu del Pedró. Foto: Arxiu Històric de Sant Just Desvern.

El propi Club Karts de Coixinets resumeix així els seus orígens i trajectòria:
Les curses de karts de coixinets van néixer l’any 1976, quan un grup de nois i noies de l’Agrupament Escolta Martin Luther King de Sant Just Desvern van decidir crear un nou joc per divertir-se.

Aquesta colla de joves va començar a construir uns vehicles artesanals molt senzills, amb 4 travessers i 4 coixinets, amb els quals baixaven pel carrer Freixes, amb un pendent del 7,48%. Aquest era l’indret perfecte per practicar el primer descens de la història de les curses de karts de coixinets. Es llançaven pel pendent, descobrint la sensació de la velocitat. Les primeres curses van començar com un joc, amb la participació de pocs karts. Es va ampliar el circuit amb el carrer de la Creu del Pedró. Aleshores, ja s’intuïa que es tractava d’una activitat que guanyaria molts simpatitzants, ja que era un esport molt divertit, participatiu i creatiu, per al qual no es necessitava una despesa econòmica important. La primera competició es va celebrar la tardor de 1977, organitzada en col·laboració amb alguns pares de l’Agrupament. Hi van prendre part 8 karts. L’any següent ja en van ser 24, i es van incloure les primeres mesures de seguretat (4 pneumàtics). La tercera edició ja va tenir una participació de 61 vehicles.

Vist l’èxit i el ressò que ja tenia entre els habitants del municipi i amb vista a dur a terme una organització acurada i planificada de la cursa, l’any 1983 es va crear una comissió organitzadora independent, de la qual formaven part una vintena de persones.

Des d'aquella primera cursa oficial del ja un tant llunyà any 1977, es porten realitzades quaranta-vuit[36] edicions d'aquest ja tradicional esdeveniment que constitueix un tret d'identitat dels santjustencs. És ja, per tant, gairebé mig segle de curses de karts tenint sempre com a teló de fons la Creu del Pedró, llevat de les darreres que s'han vingut fent, en les quals la creu ja no era al seu lloc de sempre, tal com més endavant podrem veure.

Una primera restauració

Fig. 31 –Ramon Fontanals al costat de la Creu del Pedró, en la que són evidents alguns senyals de degradació. Fotografia Pere Brull.

L'estiu de l'any 1990 s'acompliren cinquanta anys de la nova Creu del Pedró, efemèride que va passar totalment inadvertida. Potser l'única que ho va recordar va ser la pròpia creu: cinquanta anys de permanència i palplantada a l'intempèrie no havien passat endebades, i el tribut que li havia tocat pagar per tal motiu havia estat el seu propi i progressiu deteriorament.

Tot i que a primer cop d'ull encara feia una certa patxoca, si es mirava de prop s'hi podia observar com el rovell començava a aflorar per sota de l'escrostonada capa de mini i, fins i tot, s'havia arribat a perdre algun dels seus elements decoratius.

Dos veïns santjustencs, Ramon Fontanals i Pere Brull, havent detectat el procés de degradació que patia el monument, van instar l'ajuntament a que fes com més aviat millor algun tipus d'intervenció al respecte. La seva gestió tingué un bon resultat, tal com ens ho explica el propi Pere Brull:

En el mes de maig de 1994 es preparaven els actes de celebració del 50è aniversari de la benedicció de la nostra església i havíem observat (en Ramon Fontanals em va fer partícip) cert deteriorament de la Creu del Pedró, aquella

[36] Compte fet en el moment d'escriure aquest treball. És desitjable i gairebé segur que aquestes tradicionals curses es continuïn fent any rere any.

tan bonica que tenim al cim del Pedró, sobre el Putxet.
Els serveis tècnics municipals, amb bona diligència, emprengueren la tasca de recuperar les anelles malmeses, al seu pintat i a l'arranjament dels jardins del voltant. Evidentment, estàvem a Sant Just.[37]

La Creu, gairebé emparedada

Durant tot aquest temps, el creixement urbanístic del sector, tot i ser de baixa densitat i dominat per cases unifamiliars, seguia sense aturador.

Fig. 32 – Detall del projecte urbanístic aprovat l'any 1972 que no es va arribar a realitzar. Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Registre de planejament urbanístic de Catalunya.

El 20 de novembre de 1972 la "Comisión de Urbanismo y Servicios Comunes de Barcelona y otros municipios" va aprovar la modificació del pla parcial del nucli antic de Sant Just, sector Creu del Padró.[38]38 Aquest pla contemplava respectar les dues cases ja construïdes al passeig de la Creu del Pedró junt a la seva confluència amb el carrer Freixes (cases núm. 2 i 4), el manteniment de la creu en el seu lloc original, i que a partir de la creu no es construís més en aquell cantó del passeig, el qual passaria a ser més ample i hauria d'albergar una zona

---

[37] BRULL I ANGELA, Pere: *Barrejo la meva història amb Sant Just*. Ed. L'autor. Sant Just Desvern, 2001. PP 365-366.
[38] Registre de Planejament Urbanístic de Catalunya. Expedient 1972/000615/B.

esportiva fins al carrer de Tramuntana i després d'aquest, una zona enjardinada fins al carrer del Canigó.

Aquest projecte no va prosperar i es va continuar edificant a l'altre cantó del carrer, en el sector comprès entre els carrers Tramuntana i Freixes, de tal manera que les diverses parcel·les van arribar fins al mateix emplaçament de la creu i talment semblava que acabarien fagocitant-la.

Fig. 33 – La Creu del Pedró, gairebé engolida per la tanca. Fotografia de Jordi Cunties.

És d'agrair, però, que la finca del número 6-8 del carrer de la Creu del Pedró, el terreny de la qual envoltava el punt on estava situada la creu, renunciés a l'ús d'una part d'aquella propietat i que la tanca que l'encerclava presentés, vist des del carrer, un petit entrant en el que es mantenia la creu en el seu emplaçament original. Aquell racó es va arribar a guarnir amb uns xiprers i es va col·locar a la paret una placa metàl·lica explicativa amb la següent llegenda:

CREU DEL PEDRÓ
Aquesta creu de ferro forjat va ser inaugurada i beneïda el dia 14 de juliol de 1940. En aquest lloc la Parròquia dels sants Just i Pastor hi havia emplaçat una creu de pedra el 2 de febrer de 1919, en record de la Missió de Penitència, que va ser destruïda el juliol de 1936.

Relegada a l'ostracisme

Amb tot el seu voltant urbanitzat, només quedava al turó del Pedró l'esplanada del seu cim; una peça de terra sensiblement triangular, limitada pels carrers de la Creu del Pedró, de Tramuntana i del Canigó, consistent en una clariana de llicorella esmicolada i sense pràcticament vegetació. Durant alguns anys havia estat utilitzada per a muntar-hi el castell de focs de la Festa Major, fins que les mesures de seguretat van desaconsellar continuar utilitzant tal emplaçament.

Aquella esplanada es va mantenir desaprofitada durant bastants anys fins que un

nou projecte urbanístic, encertat en gran manera, va modificar completament tot l'indret. El 28 de setembre de l'any 2007 Josep Perpinyà, alcalde de Sant Just, i Jaume Vendrell, gerent de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, enmig d'una gran festa infantil en la que van participar els alumnes de l'escola Canigó i nombrosos veïns del municipi, van inaugurar el Parc del Canigó. Aquest nou parc, d'uns 10.000 metres quadrats,[39] en boca del gabinet de premsa de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, ve a quedar descrit, més o menys, de la següent manera:

... L'actuació pretén reforçar encara més aquest paper central amb la creació d'escenaris de voluntats diverses que incentiva la identitat col·lectiva. Una nova centralitat multifuncional amb espai per al joc, espai per al verd i atenent les necessitats del trànsit rodat.
La proposta defineix una primera terrassa amb una pista polivalent amb grades per a diferents activitats (bàsquet, monopatins, patinatge...) que amb la corresponent protecció podria acollir la foguera de la Flama del Canigó.
Es defineix una segona terrassa amb diferents zones de jocs (petanca, jocs infantils per a diferents edats, i un parell de taules de ping-pong).
Aquestes mateixes traces del murs ens faciliten l'accessibilitat al lloc i a l'escola del Canigó.

Fig. 34 – L'esplanada del Canigó, abans de ser urbanitzada. Imatge obtinguda de l'Hipermapa del Departament de Política Territorial i Obres Públiques

[39] L'extensió del nou parc era de 10.100 m^2 segons les dades del Consorci de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, i 8.000 m^2 segons la pàgina web de l'Ajuntament.

També passen a ser grans contenidors de terres per donar lloc a franges de verd entre terrasses.
En el límit del parc amb el Carrer Creu del Pedró es crea una subtil traça de gual continu que facilita una zona d'aparcament elevat sobre un paviment d'aglomerat asfàltic. I una solució única per tots els moviments del tràfic rodat demanats, com el gir d'autobús, entrada de servei de l'Escola, aparcaments addicionals en moments punta.
L'altre límit, també entès com a passeig de vianants, és el carrer de servei que funciona com a zona d'esbarjo i expansió de l'escola. Es diferencia el paviment amb una disposició a regular de llambordes prefabricades de formigó.
Aquest mateix paviment acaba definint l'espai de la Creu del Pedró i el mirador al Baix Llobregat.

El límit amb el carrer tramuntana és una intervenció de cirurgia, potenciant l'arbrat existent i consolidant el talús tot prolongant-lo formalitzant un escocell continu amb una peça de formigó in situ de sutura amb el paviment existent...[40]

D'una manera molt més planera i entenedora, que contrastava amb l'estrambòtic estil emprat a l'informe anterior, el butlletí municipal ens parlava de com seria aquell parc:

Fig. 35 – Vista actual del parc del Canigó. Imatge obtinguda de Google Maps.

[40] http://www.amb.cat/web/mmamb/campanyes/ParcCanigo (lectura del 13 de juny de 2011).

Al setembre finalitza la construcció del nou parc Canigó. Un projecte que ha transformat l'esplanada del Canigó en un gran espai públic de 8.000 m2. La col·laboració de la comunitat educativa del CEIP Canigó –equip de mestres, alumnat, famílies i veïnat- ha estat cabdal perquè els treballs es desenvolupin amb normalitat. Aquest nou parc és la primera zona verda pública al barri de la Miranda i té un mirador amb vistes sobre Sant Just i el Baix Llobregat. Té zona de jocs infantils i un pipicà. Amb l'actuació també s'han generat més d'un centenar de places d'aparcament i s'ha fet una rotonda perquè els autobusos puguin maniobrar, un carrer de servei i una zona de lleure i expansió per a l'escola.[41]

El que no es feia públic, ni a l'informe de la Mancomunitat de Municipis ni a la nota del Butlletí Municipal, és que, formant part de tal projecte urbanístic, s'havia procedit a arrencar la Creu del Pedró del que havia estat el seu emplaçament de sempre i replantar-la en un nou lloc situat a 238 metres en línia recta d'allà, en un racó situat a l'extrem menys transitat i visible del nou parc i oculta darrera d'una tanca de buguenvíl·lees. Amb aquest absurd trasllat, el carrer de la Creu del Pedró acabava de perdre l'element al qual li devia el seu nom. La creu, però, per si de cas algú la trobava i volia saber què era allò que estava veient, presentava en el seu basament la següent llegenda:

Fig. 36 –La Creu del Pedró, relegada a l'ostracisme en el seu nou emplaçament: Fotografia del Departament d'Interior, Relacions Institucionals i Participació.

Creu del Pedró. Creu de ferro forjat inaugurada i beneïda el dia 1 de juliol de 1940. Originàriament situada al carrer Creu del Pedró 6-8, va substituir la creu de pedra aixecada per la parròquia de Sant Just i Pastor el 2 de febrer de 1919 en record de la Missió de Penitència, destruïda el juliol de 1936.

[41] *El Butlletí, Publicació municipal*. agost-setembre de 2007. P. 6.

El nou emplaçament, que duia el pompós nom de "Mirador" era un lloc que, en paraules de Pere Font, llavors vice-president i poc després president del Centre d'Estudis Santjustencs, es podia definir com a:

Un lloc ignot, amagat, on no sol passar-hi ningú, llevat dels grups de joves que hi van a fer pintades.[42]

Fig. 37 – Oblidada en aquell racó, la creu s'anava degradant progressivament.

La reclamació

L'anterior definició formava part d'un memorial que el Centre d'Estudis Santjustencs va presentar el 5 de maig de 2008 a l'Ajuntament de Sant Just Desvern en el qual manifestava el seu desacord amb el nou emplaçament de la Creu del Pedró i proposava d'altres possibles ubicacions més adients. Altres fragments de l'esmentat memorial deien:

... El Centre d'Estudis Santjustencs vol entendre que el trasllat i sòlida instal·lació de la Creu al lloc marginal que actualment ocupa, es feu sense criteri històric; per ignorància o desencert, i no pas amb ànim de malícia o de laïcisme mal entès per part de ningú. Un greu error històric en el pitjor dels casos, que trenca el sentit toponímic de la zona. Agradi o no; laics, cristians o musulmans... la Creu del Pedró és, senzillament, un monument local, i com a tal cal respectar-lo, fent-la visible als ulls de les persones que passegin pel Carrer de la Creu del Pedró.
[…]
El Centre d'Estudis Santjustencs demana a l'Ajuntament que esmeni el seu error i que la marginada Creu del Pedró surti del racó infame on l'han arraconada per tornar-la al carrer que li dona nom. Hi ha símbols, petits o grans, entranyables, que talment com la música no fan pas cap mal.[43]

---

[42] FONT I GRASA, Pere: *La Creu del Pedró arraconada a un lloc marginal*. Memorial presentat pel Centre d'Estudis Santjustencs a l'Ajuntament de Sant Just Desvern.
[43] Id.

A mitjan any 2010 i començament del 2011 es van mantenir sengles reunions entre una representació de la junta del Centre d'Estudis Santjustencs i l'alcalde Sr. Josep Perpinyà, acompanyat per la Sra. Palmira Badell, llavors regidora de cultura. En el decurs d'aquelles reunions el CES va fer esment de la petició que s'havia fet de canviar la creu de lloc, i en ambdós casos la resposta que es va rebre va ser que en el seu moment, l'emplaçament de la creu al mirador del Canigó s'havia realitzat amb la millor intenció, doncs des de l'ajuntament es pensava que un cop urbanitzada la plaça i el mirador, aquest darrer estaria molt concorregut. Però la realitat es que aquesta previsió optimista havia estat un fracàs, i per tal motiu l'ajuntament estava disposat a canviar l'emplaçament de la creu tot aprofitant unes obres que properament s'haurien de realitzar en aquell sector.

Un emplaçament nou i digne

Finalment, el dimarts 15 de març de 2011, van començar els treballs de trasllat de la Creu del Pedró des del lloc on es trobava fins al seu nou emplaçament, situat 185 metres més amunt del que havia estat el seu lloc originari; un petit turó artificial enjardinat situat en el mateix carrer de la Creu del Pedró, en el flanc principal del parc.

Ràdio Desvern ens donava així la notícia del començament de les obres d'aquest trasllat:

Fig. 38 – La creu és retirada del Mirador. Fotografia d'Olga Sbert.

Ja han començat les tasques de trasllat de la Creu del Padró, que es troba al mirador del Parc del Canigó. Els treballs van començar ahir i aquest matí els operaris també treballaven per desmuntar la creu per col·locar-la al Parc del Canigó, en una zona propera a on estava ubicada originàriament. Si tot va bé i la pluja permet treballar amb normalitat, la creu s'haurà acabat de desmuntar a finals d'aquesta setmana.

Fig. 39 – Col·locació de la Creu del Pedró en el seu emplaçament definitiu. Fotografia d'Olga Sbert.

Es comença a complir la reivindicació veïnal i del Centre d'Estudis Santjustencs de que aquesta creu històrica es col·loqués, de nou, a peu de camí per recuperar el sentit de la creu de terme. A més, l'Ajuntament s'havia compromès recentment a traslladar-la a un lloc més visible.
L'origen de la creu es remunta a l'any 1919, quan es va plantar al capdamunt del carrer Freixas. Es va enderrocar just quan va començar la guerra civil, el 1936, i el 1944 se'n va fer una altra. Pep Quintana ho explicava així fa unes setmanes a Ràdio Desvern. Aquesta creu és la que ara hi ha al mirador del Parc del Canigó i que aquests dies es comença a desmuntar per traslladar-la al Parc, a prop d'on estava originàriament.[44]

Dos dies després el trasllat havia finalitzat satisfactòriament, tal com ens ho anunciava el mateix medi anterior:

La Creu del Padró ja es pot veure al Parc del Canigó.

Ja s'ha acabat d'instal·lar en una zona enjardinada del parc, molt a prop d'on estava ubicada originàriament.
Des de dimarts, els operaris han treballat per desmuntar-la on era abans, al mirador del Parc del Canigó, i traslladar-la al Parc.[45]

Satisfet pel bon final d'aquest afer, el Centre d'Estudis Santjustencs ho va notificar amb aquesta senzilla nota:

La Creu del Pedró recupera el lloc que li tocava.
Des de l'any 2007, el Centre d'Estudis hem estat reclamant a l'Ajuntament el trasllat de la Creu del Pedró a un lloc més adequat dins de la zona ajardinada, al carrer de la Creu del Pedró on sempre havia estat ubicada. Finalment el

---

[44] http://www.santjust.cat/noticies/mostra_noticia.asp?nid=2512&list=1&mes=3&any=2011&clau= lectura del 15 de juny de 2011.
[45] http:santjust.cat/notícies/mostra_noticia.asp?nid=2519&list=1&mes=0&any=0&clau= lectura del 15 de juny de 2011.

trasllat ja s'ha fet i ens n'alegrem tot i la tardança.[46]

Una nova ombra

Amb la col·locació de la Creu del Pedró en el seu nou i magnífic emplaçament, tots els que amb més o menys interès havíem anat seguint la seva peripècia continuada durant el seu, gairebé complet, segle d'existència, estàvem convençuts que aquest darrer destí ja seria el definitiu, i que els nostres fills i néts també es podrien anar atansant en el futur fins a la creu, tot fent un agradable passeig, tal com abans ho havíem fet nosaltres.

Però, a l'igual que ja havia succeït en el passat, no tothom es mira amb els mateixos ulls aquest monument, i així ens trobem que la soferta Creu del Pedró ha passat a formar part d'una "llista negra" d'elements urbans indesitjables o incòmodes pel seu tuf feixista, segons el criteri dels que han confeccionat tal relació.

Fig. 40 –Durant un temps, la Creu del Pedró va estar inclosa en la llista d'elements de simbología franquista destinats a fer-los desaparèixer.

L'octubre de l'any 2008, la Direcció General de Memòria Democràtica va posar en marxa el projecte de Cens de Simbologia Franquista de Catalunya. Sobre una mostra de 185 municipis es van localitzar i catalogar 3.647 elements que es trobaven a l'espai públic. A partir d'aquests resultats es va crear una comissió assessora per suggerir a l'Administració Pública els criteris d'intervenció sobre els objectes censats, recomanant en nombrosos casos la seva retirada.

Dins d'aquest cens de símbols franquistes de Catalunya, la fitxa número 2275 correspon a la Creu del Pedró. Aquesta fitxa ens dóna unes dimensions aproximades del monument, calculades a la baixa, al temps que ens informa que el monument ha estat "modificat. Senyalitzat o reinterpretat.

[46] http://www.santjust.org/centredestudis/, lectura del 16 de juny de 2011.

En una publicació del setembre de 2010 que duia el títol de “Recomanacions per a l’actuació sobre la simbologia franquista catalogada al cens” es tornava a esmentar aquesta creu, a la que definien com a *“Creu realitzada en època franquista substituint una anterior destruïda l’any 1936”.* Com a criteri d’actuació, per sort, suggerien la “No intervenció”, al contrari que per altres creus anàlogues per a les quals s’aconsellava la retirada, potser per estar emplaçades en indrets més visibles o cèntrics.

Qui sap si tal criteri d’actuació hauria estat el mateix si la fitxa d’inventari hagués estat confeccionada estant ja la creu col·locada en el seu nou lloc, a la vista de tots.

Afortunadament, en aquest afer va acabar prevalent el sentit comú, i la Creu del Pedró ha pogut seguir sent per als santjustencs el que sempre havia estat, malgrat les diverses peripècies que pogués haver sofert al llarg del temps: un monument molt nostre, que tots coneixem i estimem.

APÈNDIX

Localització d’un fragment de la creu de pedra de 1919

En els capítols precedents hem vist com la creu de pedra havia estat erigida l’any 1919 i aterrada durant els fets revolucionaris immediatament posteriors a la sufocació de l’alçament feixista de 1936. També s’ha comentat que els fragments resultants d’haver esmicolat el monument es van perdre, llevat d’almenys un: la base d’aquella creu, que havia estat recollida en acabar la guerra per Jaume Bosch i altres escolans, i lliurada al rector Mn. Antonino Tenas, el qual la va aplicar a la reconstrucció del temple parroquial.

La peça en qüestió, tal com s’ha dit, havia estat la base d’una creu, i en el temple restaurat tornaria a exercir exactament aquella mateixa funció. Però... On es va aplicar exactament?

Fig. 41 – Composició feta per l’autor, a partir de fragments de fotografies preexistents, de la façana principal i el campanar de l’església de Sant Just en diferents èpoques.

Fixem-nos un moment en les tres fotografies que segueixen, i concretament en el punt on conflueixen el carener de la teulada i el vèrtex superior del capcer de la façana, darrera del seu coronament:

La fotografia (A), presa entre els anys 1915 i 1916, ens mostra que en aquell lloc no hi havia res que fos digne d'esment.

La fotografia (B) es va fer l'any 1933, i ja ens mostra que en tal punt havia estat instal·lada, possiblement alguns anys abans, una creu. Ara bé, si ens hi fixem, aquesta creu sembla que tingui el seu peu fixat directament sobre el carener, sense que hi hagi cap element que faci de nexe.

La fotografia (C) és actual, obtinguda amb posterioritat a la reconstrucció del temple parroquial. Notem que ha variat la façana: ara els contraforts laterals arriben fins la coberta i el coronament de la façana ha crescut a cada banda. Però el principal detall en que ens hem de fixar és en la creu que, com abans, remata façana i coberta. Ara és diferent a l'anterior i descansa sobre un element d'un color més clar. Llàstima que des d'aquest punt de vista no es pugui distingir bé per causa de l'escorç.

Procurarem acostar-nos una mica més:

Ara està millor!

Tot i que queda lleugerament amagada per l'abans esmentat coronament, la base d'aquesta creu ens recorda molt una altra que ja havíem vist abans:

Voleu dir que potser estem veient un fragment de la nostra vella coneguda, la Creu del Pedró?

A primera vista ens sembla que, efectivament, es podría tractar d'un element d'aquella creu del Pedró original que va ser enderrocada durant la Guerra Civil...

Anem a comprovar-ho!

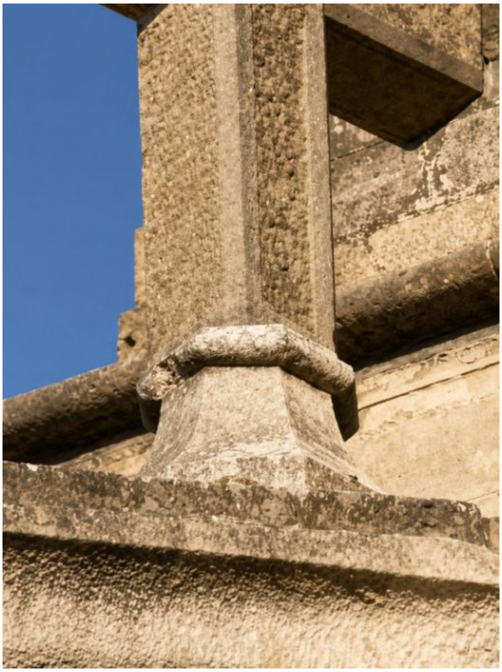

Fig. 42 – Base de la creu. Fotografia de l'autor.

Fig. 43 –Imatges comparatives de la base de la creu. Composició de l'autor.

Aquí tenim juntes les imatges d'una i altra:

La imatge de l'esquerra és una ampliació de la base de la creu de 1919, tal com apareix retratada a la targeta postal de la col·lecció Recasens (la figura 11, que hem vist anteriorment), i la de la dreta és una fotografia actual del mateix element arquitectònic que hi ha a la coberta de l'església, en la que s'ha procurat que l'angle de visió sigui aproximadament similar. No hi ha cap dubte, estem davant de dues imatges d'un mateix objecte, però separades en el temps.

Tot i que, com hem vist, aquesta peça queda un tant amagada, la qual cosa fa que sovint passi desapercebuda, es pot veure perfectament des de diferents punts.

Per tots aquells que vulguin anar-li a donar un cop d'ull, indicaré dos dels millors i més fàcilment accessibles llocs per a veure-la:

El primer d'ells és des de la façana principal de Can Ginestar. La llàstima és que es veu una mica de lluny. I l'altre, potser el millor, és des del carrer de Bonavista, gairebé al costat de la cantonada amb el carrer de l'Església, al cantó de davant de les escaletes. Des d'aquest punt es veu perfectament, i molt de prop.

Fins i tot, des d'aquest segon lloc podrem arribar a distingir com a la seva part inferior figura una inscripció llatina en la que es vol perpetuar el nom de Mn. Antonino Tenas, el rector que va fer erigir aquella creu.

Així doncs, ja podem considerar localitzat un nou element que, encara que sigui molt modest, és un testimoni més del nostre passat, mereixedor, per tant, de ser una part integrant del conjunt del patrimoni històric i monumental de Sant Just Desvern.